

Gwen Lemmers, *Redden op de rede. Redden in het Waddengebied in de 18^e eeuw* (Zutphen: Walburg Pers, Amsterdam: Het Scheepvaartmuseum, 2024) 96 pp. ISBN 9789464564976.

DOI: 10.52024/x7qb3870

Op 19 januari 1735 raakten bij een zware storm tientallen schepen voor de rede van Texel in de problemen. Nadat de wind was gaan liggen en de volgende dag aanbrak, trokken loodsen met hun schuiten het water op om de schepen en hun bemanningen te helpen. Hoe verliepen dit soort reddingen? Wie waren er behalve de loodsen nog meer betrokken bij dit soort reddingsacties? Hoe beleefden opvarenden en redders dergelijke scheepsrampen?

In *Redden op de rede* gaat Gwen Lemmers, conservator bij het Maritiem Museum Rotterdam, op zoek naar antwoorden op deze vragen en duikt daarmee in de geschiedenis van reddingsacties in de wateren rondom Texel tijdens de achttiende eeuw. Het fraai geïllustreerde boekje verscheen in 2024 als resultaat van haar onderzoek als Rien Meppelink Fellow bij Het Scheepvaartmuseum in Amsterdam. Aan de hand van drie casestudies onderzoekt Lemmers hoe de direct betrokkenen handelden bij en reageerden op een scheepsramp. Hiermee vormt deze publicatie een belangrijke aanvulling op het bestaande onderzoek, waarbij de focus voornamelijk ligt op politieke en technische ontwikkelingen rondom reddingsoperaties.

De kracht van het boek zit in de gekozen methode: drie casestudies, waarin het perspectief van de opvarenden en de redders centraal staan. Dit maakt de studie toegankelijk voor een breed publiek van geïnteresseerden in maritieme geschiedenis. De casussen worden ingeleid door twee achtergrondhoofdstukken over de geografie van het Waddengebied en de bestuurlijke en juridische aspecten van scheepsrampen en bijbehorende reddingsacties op Texel. Als lezer word je hierdoor goed op de hoogte gebracht van de verschillende zeegaten en vaargeulen in het Waddengebied, maar ook over de notariële procedures waarbij verklaringen werden afgelegd na een schipbreuk. De eerste casestudie behandelt de storm van 1735, waarbij zeker zestig schepen in de problemen kwamen voor de rede van Texel. Het hoofdstuk beschrijft de gebeurtenissen rondom een aantal van deze schepen, waaronder het fluitschip *Susters Maria Elisabeth*, dat de hele nacht aan de grond had vastgezet en waarvan de bemanning aanschouwde hoe veel andere schepen ook in moeilijkheden waren

geraakt. Lemmers verbindt de verhalen van verschillende schepen aan elkaar en toont daarmee overtuigend aan dat lokale loodsen, hoewel niet officieel als redders aangesteld, een cruciale rol speelden in het reddingswerk tijdens deze ramp.

De tweede casestudy draait om de Engelse schepen *Neptune*, een koopvaardijship, en het begeleidende oorlogsschip *Rupert's Prize*, die in 1742 voor de kust van Texel vastliepen. Op basis van verklaringen van bemanningsleden na de ramp en een gedetailleerd verslag van de reddingspogingen door Texelse loodsen, wordt het verhaal van deze schipbreuk verteld vanuit het perspectief van de opvarenden en redders. Het narratief geeft hierdoor een goed beeld van hoe ingrijpend een schipbreuk kon zijn. Tegelijkertijd geeft de casus inzicht in de uiteenlopende manieren waarop reddingen plaatsvonden. In het geval van de *Neptune* waren het vooral strandvonders en andere Texelaars die met geïmproviseerde middelen te hulp schoten. Bij de *Rupert's Prize* speelde juist een ervaren loods de sleutelrol in het veiligstellen van het schip en het redden van de bemanning.

De derde en laatste casus gaat niet over het redden van mensen, maar juist over wat er gebeurde met overleden slachtoffers van een schipbreuk in 1762. Het schip de *Gemeenebest* sloeg op de kust en strandvonders zagen bemanningsleden verdrinken, maar konden niet helpen, omdat er geen boot voorhanden was. De lichamen spoelden aan, waarna een zoektocht volgde naar de identiteit en eigendommen van de overledenen. Nabestaanden probeerden deze bezittingen terug te krijgen, maar dat bleek een lastig proces. In dit hoofdstuk laat Lemmers zien hoe in de achttiende eeuw economische belangen, zoals het veiligstellen van goederen, boven het menselijke leed geplaatst werden in de context van reddingsoperaties.

De drie casestudies maken duidelijk dat er in de achttiende eeuw nog geen sprake was van een formeel georganiseerd reddingswezen. De hulpverlening hing sterk af van individuen, vooral loodsen, en van de plaatselijke (weers-)omstandigheden. *Redden op de Rede* is een empirisch sterk onderzoek naar het menselijke aspect van reddingsacties rond Texel in de achttiende eeuw. Het boek bevat rijk beeldmateriaal uit primaire bronnen en is toegankelijk geschreven, waardoor je als lezer wordt meegenomen in de wereld van schipbreuken en reddingspogingen, en je je even aan boord waant van een achttiende-eeuws schip in nood.

Eileen van der Burgh, Universiteit Leiden